

Meddelande om EU:s strategi för Arktis 2021/22:FPM15

Utrikesdepartementet

2021-11-17

Dokumentbeteckning

JOIN (2021) 27

GEMENSAMT MEDDELANDE TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN Ett starkare EU-engagemang för ett fredligt, hållbart och välmående Arktis

Sammanfattning

I det gemensamma meddelandet ”Ett starkare EU engagemang för ett fredligt, hållbart och välmående Arktis” redogörs för EU:s aktuella förhållande till och intressen i Arktis. Meddelandet innehåller förslag till strategiska mål, kortsiktiga såväl som långsiktiga, för politikområden där utvecklingen i Arktis är av betydelse för EU.

Meddelandet utgår från det förändrade geopolitiska läget i regionen och framhåller att EU kommer att öka sin strategiska framsyn och arbete för att motverka säkerhetsproblem kopplade till klimatförändringarna. De tre strategiska prioriteringarna från EU:s strategi 2016 kvarstår och utgör huvudinriktningen i det gemensamma meddelandet, men vässas och förstärks ytterligare. EU:s stärkta engagemang i Arktis utgår från EU:s eget ansvar gällande sin inverkan på Arktis, genom sitt miljöavtryck och sin efterfrågan på resurser, såväl som sin roll som en viktig geopolitisk och ekonomisk aktör med strategiska och dagliga intressen i den europeiska delen av Arktis och i den vidare arktiska regionen:

- Bevara säkerheten och stabiliteten i Arktis genom upprätthållandet av internationellt samarbete kring arktiska frågor,
- Bemöta klimatförändringar och dess konsekvenser på flera plan och åberopa skydd av den arktiska miljön,

Regeringen välkomnar kommissionens och den höga representantens meddelande om ett stärkt EU engagemang i Arktis. Regeringen stödjer EU:s fortsatta ansträngningar att utveckla en sammanhållen och bred politik för Arktis med fokus på fred, hållbarhet och välmående.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Sverige har, tillsammans med Finland och Danmark, varit pådrivande för en uppdatering av EU:s Arktis strategi från 2016. I december 2019 antogs rådslutsatser för detta syfte.

Den 13 oktober 2021 lade kommissionen och den höga representanten för utrikes- och säkerhetspolitik fram ett gemensamt meddelande om EU:s engagemang i Arktis, ”Ett starkare EU-engagemang för ett fredligt, hållbart och välmående Arktis”. Meddelandet bygger på den tidigare strategin från 2016, ”En integrerad EU-strategi för Arktis”. De tre övergripande prioriteringarna från 2016 kvarstår; klimatförändringar och skydd av den arktiska miljön, hållbar utveckling och internationellt samarbete kring arktiska frågor.

Den nya strategin innebär ett förstärkt EU engagemang i Arktis i enlighet med tidigare prioriteringar och lägger till ett tydligare aktörsfokus jämfört med dess föregångare från 2016. EU:s lagförslag inom ramen för den europeiska gröna given är också en central del för EU:s engagemang för Arktis.

1.2 Förslagets innehåll

Inledningsvis beskrivs EU:s koppling till, och intressen i europeiska Arktis, men med utblick över hela Arktis. Meddelandet inleds med att EU fastslår att man har ett strategiskt intresse av att spela en roll i Arktis. Meddelandet innehåller 30 konkreta åtgärder inom ramen för tre angivna strategiska prioriteringarna för EU:s förhållande till Arktis:

- Bevara säkerheten och stabiliteten i Arktis genom upprätthållandet av internationellt samarbete kring arktiska frågor,
- Bemöta klimatförändringar och dess konsekvenser på flera plan och åberopa skydd av den arktiska miljön,

Internationellt samarbete

Meddelandet ger en mycket kortfattad beskrivning av den geopolitiska situationen i Arktis i ljuset av klimatförändringarna och noterar ökat internationellt intresse och ökad militär närvaro. EU ser risk att unionens intressen kan komma att hotas. Som geopolitisk aktör är det nödvändigt för EU att stärka sitt engagemang avseende Arktis.

Arktis ska bli en tydligare del av agendan i EU:s externa relationer, i såväl bilaterala som regionala dialoger. EU avser stärka sitt engagemang i Arktiska rådets arbetsgrupper och fortsatt driva sin ansökan om observatörsstatus i Arktiska rådet. EU kommer även att fortsätta med sitt stöd till regionala samarbeten som Barentsrådet och den Nordliga dimensionen.

Meddelandet aviserar även att EU kommer öppna ett kontor i Nuuk för att stärka partnerskapet med Grönland och stärka sin synlighet och närvaro i regionen.

Säkerhet i vid bemärkelse är en av prioriteringarna i meddelandet. Fokus ligger på det breda säkerhetsaspekterna (Safety and security), snarare än militära. EU avser stärka sin förmåga till strategisk framsyn i linje med den strategiska framsynsrapporten från 2021 (se faktapromemoria 2021/22:FPM3) Detta för att bättre få en bild av hur klimatförändringarna i Arktis påverkar säkerhetsmiljön. Detta innefattar samarbete med etablerade partners, inklusive NATO.

EU lyfter fram behovet av civilskydd i händelse av naturkatastrofer i europeiska Arktis, men även bredare i regionen. EU konstaterar att EU:s civilskyddmekanism har en viktig roll att spela. EU avser även bidra till stärkt sök- och räddningskapacitet i Norra ishavet i ljuset av den ökande kryssningsindustrin, genom Galileo SAR (satellitnavigering), samt genom att utöka kapaciteten hos Copernicus (EU:s katastrofinsatsstjänst).

Klimatförändringar

I strategin slår EU fast att klimatförändringarna innebär det mest omfattande hotet mot Arktis och dess känsliga natur. Det är en internationell angelägenhet som kräver en global respons. Inte minst urfolken drabbas särskilt hårt. I den nyligen framlagda rapporten från FN:s klimatpanel (IPCC) betonas återigen hur brådskande det är att agera beslutsamt. EU vill samarbeta regionalt och multilateralt för att tackla den globala, gränsöverskridande klimatkrisen och arbeta för biologisk mångfald, samt med anpassning och resiliens.

I strategin fastslår EU sitt ansvar för den egna miljöpåverkan i Arktis. Detta genom EU:s utsläpp av bland annat koldioxid och sot, men också genom efterfrågan på naturresurser och produkter från Arktis. Genomförandet av

EU:s Gröna giv utgör en central del i EU:s strategi, tillsammans med nya ansatsen för en hållbar blå ekonomi och digital omställning. På dessa punkter lyfter Kommissionen i sitt meddelande tydligt fram att olja, gas och kol bör lämnas kvar i marken, inklusive i Arktis. EU kommer att inleda dialog med partners om ett multilateralt bindande åtagande om stopp för nya utvinningsprojekt avseenden fossila bränslen i Arktis. EU stödjer Arktiska rådets gemensamma åtaganden om att senast 2025 minska utsläppen av sot med 33% jämfört med 2013 års nivåer.

EU kommer att öka det ekonomiska stödet till klimatomställningen. I strategin framhålls att Arktis har stor potential för förnybara energikällor, och utvecklingen av förnybar energiteknik ligger i både Arktis och EU:s intresse. EU kommer vidare att engagera sig för starka regelverk för mineralbrytning.

EU stödjer också kraftfulla åtgärder mot kemiska föroreningar enligt Minamatkonventionen om kvicksilver, vilken kommer bli föremål för översyn för att bättre bidra till att minska föroreningar. EU kommer leda arbetet mot nollutsläpp och nollförorening från sjöfarten i Norra ishavet, i linje med den gröna givens och 55%-paketet.

EU kommer att stärka sitt engagemang i internationella förhandlingar med bäring på Arktis och i frågor om förvaltningsfrågor rörande Arktis. Meddelandet nämner flera forum/avtal som påverkar tillståndet för miljön i Arktis. Dessa är bland annat avtal om skydd av marinbiologisk mångfald (BBNJ), Klimatkonventionen (UNFCCC), Konventionen om biologisk mångfald (CBD), stöd för inrättande av marina skyddsområden i Arktis, stöd för Arktiska rådets gemensamma mål om minskade utsläpp av sot, bidrag till genomförandet av avtalet för att förhindra oreglerat fiske i centrala Norra ishavet, med flera.

Hållbar utveckling

EU:s strategi sätter människorna i centrum och understryker vikten av att hitta en balans mellan bevarandet av Arktis ekosystem och ekonomisk utveckling. Kommissionens uttalande har ett tydligt fokus på urfolk, kvinnor och unga. EU kommer ytterligare bidra till att stimulera bättre utbildning, hållbar tillväxt och sysselsättning genom att verka för involvering och ökat deltagandet av dessa grupper vid relevant beslutsfattande rörande Arktis. Vidare framhåller Kommissionen att EU ska bidra till skapandet av gröna jobb i den arktiska regionen och föreslår att större vikt ska läggas vid att involvera människor, inklusive urfolk i Arktis i forskningsprojekt.

Forskning, innovation och teknologi utgör centrala delar av EU:s engagemang och stöd i Arktis. Horisont Europa bygger vidare på allokeringen för Arktis om 200 miljoner euro i Horisont 2020 och stärker det med tre nya initiativ inriktade på hav och klimatförändringar. Större vikt läggs vid involvering av människor i Arktis, inte minst urfolken, kvinnor och unga i Arktis i forskningsprojekten. Ett betydelsefullt initiativ inom dessa ramprogram är EU-PolarNet 2 (2020–2023), som bygger vidare på PolarNet 1 (2015–2019), som samordnar 22 europeiska länders forskningsinstitutioner samt organisationer i Kanada, Ryssland och USA för att gemensamt utforma

och stärka det europeiska området för polarforskning. EU har även föreslagit ett internationellt forskningssamarbete från pol till pol.

2021/22:FPM15

Vidare kommer EU främja digital konnektivitet i de arktiska regionerna genom EU:s rymdprogram och fonden för ett sammanlänkat Europa, samt förbättra de fysiska transportförbindelserna genom utbyggnad av det transeuropeiska transportnätet.

1.3 1.3 Gällande svenska regler och förslagetts effekt på dessa

Inte aktuellt då det rör sig om ett meddelande.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Meddelandets förslag medför inga budgetära konsekvenser.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar meddelandet. Meddelandet har det breda angreppssätt som Regeringen efterfrågade i den öppna konsultationsrundan om EU:s nya Arktisstrategi, med ett tydligt aktörstänk och fokus på de områden där EU kan ge ett mervärde till utvecklingen av ett hållbart och fredligt Arktis. de synpunkter regeringen framförde i under den öppna konsultationsrundan om EU:s nya Arktisstrategi

EU:s nya Arktisstrategi ligger på ett övergripande sätt väl i linje med den svenska Arktisstrategin från 2020.

Regeringen instämmer i EU:s bedömning om den förändrade geopolitiska situationen. Regeringen välkomnar därför att EU identifierar sina strategiska intressen i Arktis, och säkerställer att dess politik förhåller sig till utvecklingen i regionen. Regeringen konstaterar att strategin som helhet utgör ett svar på den geopolitiska utvecklingen i Arktis.

Regeringen välkomnar EU:s stöd för arbetet inom det breda säkerhetsområdet.

Regeringen välkomnar att EU:s strategi adresserar den påverkan som klimatförändringarna har på Arktis miljö- och invånare. Regeringen välkomnar också den centrala rollen EU:s gröna giv ges i strategin.

Regeringen är positiv till att meddelandet framhåller att EU ökar sitt klimatanslag inom redan överenskomna ramar.

Regeringen välkomnar den övergripande inriktning som EU stakar ut i sin strategi kopplat till klimatförändringarna och miljö tillståndet i Arktis. Detta innefattar EU:s roll i klimatkonventionen, konventionen för biologisk

mångfald, stöd för inrättandet av marina skyddsområden i Arktis, stöd för Arktiska rådets mål om minskade utsläpp av sot, samt bidrag till genomförandet av avtalet för att förhindra oreglerat fiske i centrala arktiska havet.

Regeringen ställer sig bakom EU:s ställningstagande att nya globala avtal med tydliga åtgärder och mekanismer för skydd av marina miljöer utanför nationell jurisdiktion är nödvändigt för att möjliggöra ett effektivt och långsiktigt skydd av den biologiska mångfalden.

Regeringen välkomnar att meddelandet framhåller vikten av att olja, kol och gas stannar i marken. Regeringen noterar att EU institutionerna uppger att EU kommer att inleda dialog med partners om ett multilateralt bindande åtagande om stopp för nya utvinningsprojekt avseenden fossila bränslen i Arktis. Regeringen fastslår i Sveriges strategi för den arktiska regionen från 2020 att utvinning av fossila bränslen hotar de globala ansträngningarna att uppnå Parisavtalets temperaturmål och måste därför fasas ut så snart som möjligt.

Regeringen välkomnar EU:s ökade stöd för forskning i och om Arktis, inom ramen för Horisont Europa.

Regeringen välkomnar att EU än tydligare betonar människorna i Arktis, med fokus på urfolk, kvinnor och unga och vidhåller vikten av balans mellan bevarandet av Arktis ekosystem och ekonomisk utveckling, i linje med FN:s globala mål för hållbar utveckling. Vidare välkomnar Regeringen att EU avser bidra till en hållbar grön, blå och digital omställning i Arktis och till skapandet av gröna jobb i den arktiska regionen.

Regeringen instämmer i att utvecklingen av grön förnybar energiteknik ligger i både Arktis och EU:s, inklusive Sveriges, intresse och att Arktis har stor potential för förnybara energikällor.

Regeringen välkomnar EU:s omställning mot en mer cirkulär och hållbar blå ekonomi, i vilken man bland annat stärker tre olika perspektiven av hållbarhet; socialt, ekonomiskt och miljömässigt, öka cirkulariteten i den blå industrin och att bättre integrera förvaltningen av olika maritima intressen. Detta är ett brett och snabbt föränderligt segment i ekonomin, som under det senaste årtiondet tagit stora steg framåt vad gäller modernisering och diversifiering. Jämsides med mer traditionella sektorer utvecklas och växer innovativa sektorer som t.ex. förnybar havsenergi, blå bioekonomi, bioteknik och avsättning, som ger nya perspektiv och skapar arbetstillfällen.

Regeringen ser positivt på att samtliga relevanta principer till skydd för miljön och den biologiska mångfalden i haven inkluderas i arbetet med Arktis.

EU:s satsning på infrastruktur, forskning, innovation och digitalisering är i linje med Sveriges syn på vägen framåt vad gäller skapandet av hållbara och attraktiva samhällen i den arktiska regionen.

Regeringen välkomnar att EU:s strategi lyfter fram det stöd som EU ger till utvecklingen och befolkningen i Arktis genom olika instrument och program så som inom ramen för Interreg, Norra periferiprogrammet och EU:s granskapsinstrument Kolarctic.

2021/22:FPM15

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Meddelandet har ännu inte varit föremål för formella diskussioner, varför medlemsstaternas ståndpunkter ännu inte är kända

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentets ståndpunkter till meddelandets förslag till strategiska mål och enskilda åtgärder är inte närmare kända. I samband med publiceringen av det gemensamma meddelandet uppmanade kommissionen och den höga representanten rådet och Europaparlamentet att ge sina synpunkter på det gemensamma meddelandet. Ett specifikt datum för är denna återkoppling väntas ske är ännu inte känt. Europaparlamentets resolution om Arktis antogs vid plenarsessionen den 7 oktober. Rapporten har dock ingen formell koppling till EU:s gemensamma meddelande om Arktis som presenterades den 13 oktober.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Meddelandet har inte varit föremål för remissbehandling

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Kommissionens meddelande förväntas ligga till grund för rådsslutsatser vid allmänna rådets möte i början av 2022.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte aktuellt då det rör sig om ett meddelande.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådsslutsatser förväntas i början av 2022.

